

A magán-erdőgazdálkodás és a kutatás

MTA ETB kihelyezett ülése Jászberényben

Az MTA Erdészeti Bizottsága – több éve bevezetett gyakorlata szerint – idei kihelyezett ülését szeptember 28-án Jászberényben tartotta. A kihelyezett ülések elsődleges célja a gyakorlat és a tudomány mind szorosabb összefogása. A bizottság fontosnak tartja, hogy a gyakorlatban dolgozó kollégák fogalmazzák meg igényeiket és javasataikat a tudomány képviselőinek, valamint alakuljon ki élő visszacsatolási folyamat a tő melletti erdészek és az oktatás-kutatási szakemberek között.

A jászberényi kihelyezett ülés központi témája a magán-erdőgazdálkodás, és ezen belül is az ártéri gazdálkodás helyzetének áttekintése volt. Az ülést Rédei Károly bizottsági elnök nyitotta meg, majd házigazdaként Luzsi József, az Ártéri Erdőbirtokossági Társulat vezetője köszöntötte a vendégeket.

Az Ártéri Ebt. a térségben elsők között alakult, Szolnok megyében gazdálkodik, 800 hektár családi, 200 hektár bérelt területen és mindemellett 600 hektár szakirányítását végzi. Az erdőbirtokosság az elmúlt 20 évben soha nem kapott szankciót, jelenleg is mindössze 2,5 hektár felújítatlan területe van. Ennek alapvető oka, hogy a gyors és kiváló minőségű erdőfelújításokat, a szakszerű erdőgazdálkodást nem elsősorban a hatósági elvárások teljesítése, hanem a tulajdonosok gazdasági érdeke kívánja meg.

Bevezetőjében Luzsi József hangsúlyozta az ország erdőterületeinek 43 százalékát kitevő magán-erdőgazdálkodás jelentőségét. Bár az 550 ezer tulajdonos nagyobbik része csak mellékhaszonvételként tekint az erdőre, a magán-erdőgazdálkodók elsődleges szempontja éppúgy a nyereséges gazdálkodás, mint bármely más gazdasági ágazatban.

A magánerdők fejlesztésére fordítható EU-s források a jelenlegi pályázati kiírásokban eddig túl sok korlátozással jelentek meg. A jelenlegi támogatási egységárral az idén eddig csak 2200 hektár erdő telepítésére érkezett pályázat és ebben még benne vannak a tavalyi elmaradt pályázati igények is. Ha ez így marad, akkor biztosan nem teljesül az állam által megfogalmazott 27%-os erdőszültségi arány. A magán-erdők zömét a részarányként szétszórt szövetkezeti és a gyengébb adottságú állami erdőből privatizált területek alkotják, jellemzően gyenge termőhelyeken. A magánerdők gyengébb adottságait mutatja, hogy átlagos fatérfogatuk jóval alacsonyabb az állami erdőkre jellemző adatoknál. A gazdálkodás alapját megteremtik a szakirányítók, de a megszűnt szakirányítási támogatás miatt egyre nehezebb gazdasági környezetben dolgoznak. Minden nehézség ellenére, a mezőgazdasági támogatásokkal is versenyképes támogatási egységáraknak köszönhetően 200 ezer hektár erdőtelepítés köthető a magán-erdőhöz.

A prioritások meghatározása alapvető feladata a mindenkori kormánynak, amelynek során megoldást kell ke-

resni a gazdaságot akadályozó időszerű gondokra. Ilyen megoldásra váró problémák jelenleg az iparifa-ültetvények létrehozását gátló jogi hiányosságok, a természetvédelmi korlátozások és azok arányos kompenzációja, amelyek együttesen biztosíthatnák a hatékony gazdálkodás feltételeit. A magán-erdő-tulajdonosok érdeke, hogy rendeződjenek az ültetvényyszerű gazdálkodás jogi és szakmai alapjai. Fontos, hogy a K+F, valamint a humán erőforrásokat is hatékonyan vegyük igénybe.

Luzsi József kérésként fogalmazta meg, hogy a tudomány segítse a magán-erdőgazdálkodókat a számukra fontos kérdések megválaszolásával. A magán szektorban elsősorban a gyorsan növekvő, intenzív gazdálkodásban alkalmazott fajok kutatására van igény. Kiemelten fontos lenne új, magas gazdasági hozamú akác- és nemesnyár-fajták bevezetése, illetve a változó éghajlati tényezőknek is ellenálló fajták nemesítése. A fajták nemesítése és hasznosítása gazdasági alapon működjön, azaz a kutatási eredményekből származó nyereség kerüljön megosztásra a kutatást finanszírozó magán-erdőgazdálkodási ágazat és a nemesítő között. Ez megoldaná a folyamatos gyakorlati visszacsatolást, valamint a nemesítés finanszírozását is.

A következő előadásban a tudomány lehetséges szerepét mutatta be a magán-erdőgazdálkodásban Sárközy Tamás, aki többek között annak a véleménynek adott hangot, hogy a magán-erdőgazdálkodást alapvetően a tulajdonos kizárólagos és teljes anyagi felelőssége jellemzi és határozza meg. Előadásának fő vázát az erdészeti adattár adataiból összeállított statisztikai adatok képezték.

Az adattár szerint jelenleg mintegy 882 ezer hektár erdőterület sorolható magántulajdonosi körhöz. A tulajdoni viszonyokra jellemző a rövid, csupán 20 évre visszatekintő gazdálkodási múlt, a kultúrerdők és faültetvények magas aránya, és ezzel összefüggésben a nemes nyár és az akác meghatározó szerepe. Mindezekből is adódóan, valamint az elmúlt két évtized erdőtelepítéseinek következményeként főként fiatal erdőkből álló, aránytalan korszerkezetű erdőbirtokok a jellemzőek.

Országos probléma a magán-erdőgazdálkodást nehezítő, sokszor ellehetetlenítő korlátozások meghatározó

Kihelyezett MTA Erdészeti Bizottság ülés Jászberényben

Dr. Rédei Károly elnök

súlya. A korlátozások sokszor halmozottan, egyszerre több hatóság előírásaként jelennek meg, amelyeket gazdasági kompenzáció nélkül kell a tulajdonosoknak elszenvedniük. A szektor gazdálkodását meghatározó tényezőket figyelembe véve elsősorban gyakorlatorientált kutatásokra mutatkozik igény. Fontossági sorrend nélkül a következő kutatási témakörök eredményeit fogadnák szívesen a magán-erdőgazdálkodók.

1. A magánerdők közcélú szolgáltatásainak értéke (CO₂-megkötés, rekreáció, élőhely védett fajoknak, környezetvédelem stb.).
2. A társadalmi igényen alapuló (természetvédelem, vízügy, táj- és településvédelem) korlátozások gazdasági értékének megállapítása.
3. Objektív erdőérték-számítás (pl. az erdőtársulások természetvédelmi értékének kutatása).
4. Új, nagy gazdasági hozamú nemesnyár- és akácfajták nemesítése.
5. A klímaváltozás hatásai az erdőállományokra és a gazdálkodásra.
6. Az őshonos nyárfajok faanyagának felhasználása, a felhasználási kör bővítése.
7. A komplex vízügyi + erdészeti + természetvédelmi szempontoknak megfelelő célállományi és erdőszerkezeti viszonyok kialakítása a folyók hullámtérén.
8. Az ipari célú faültetvények kutatása (technológiák fejlesztése, felhasználható szaporítóanyagok, állománynevelési kísérletek stb.).

Ezekon felül lehetőségek mutatkoznak közös kutatás-fejlesztési programok elindítására, valamint fajtakísérletek közös kialakítására és működtetésére, az ártéri erdőkkel kapcsolatos kutatásokra stb. Sok javítanivaló akad a tudományos eredmények gyors és hatékony hasznosulásában is. Az eredmények jogi szabályozásba való átültetése viszont szoros együttműködést igényel.

A magánerdő-tulajdonosok és gazdálkodók lehetőségei az innovációban előadás keretében *Duska József*, a MEGOSZ munkatársa olyan kidolgozott kutatási tématerületeket javasolt, amelyek kivitelezhetők lennének a MEGOSZ és a NAIK-ERTI együttműködésében.

Terepi program Tiszasüly-Kötelek térségében

A nem működő magánerdők (kb. 170 ezer hektár) tulajdonosait meg kell szólítani, hogy tudatosodjon bennük a felelősség, és a gazdasági érdek. Ösztönző rendszer kialakítására és a szakirányítói rendszer támogatására van szükség, hogy képesek legyenek megjelenni a ténylegesen működő gazdálkodási körben. A nem működő magánerdők gazdálkodásba vonása több tízmillió köbméter élőfakészlet rendszerbe kerülését, adminisztratív úton történő nyilvántartását eredményezné, több milliárd forint plusz árbevételt, adóbevételeket hozna, és több ezer új munkahelyet teremtene.

A közel 550 ezer tulajdonos 880 ezer hektár erdejének hagyatéki ügyei egyre nagyobb gondot okoznak. Elkerülhetetlen a döntési-cselekvési programok kidolgozása, de a birtok-elaprózódás lassítása rendkívül összetett feladat. (Például a német örökösödési törvény mintájára ne keletkezessen egy hektár alatti erdőbirtok.) Minden jogi, közgazdasági eszközt pontosan fel kell tární és alkalmazni, kezdve a birtok-koncentrációval, egészen az örökösödési törvény megváltoztatásáig.

Az erdőgazdálkodóknak sokféle hatósággal, partnerrel kell kapcsolatban állniuk, és a kapcsolattartási módok és szabályrendszerek mindenkinél egyediek. Nincs olyan terület, ahol mindez elviselhető költségekkel megvalósítható lenne, ezért internetes technológiára építő alkalmazás fejlesztésére lenne szükség, ami:

- lehetővé teszi az erdőgazdálkodó hatóságokhoz kapcsolódó tevékenységeinek összefogását az elektronikus ügyintézési módok megteremtésével,
- lehetővé teszi, hogy az ágazatirányítás, az érdekképviseletek és más kijelölt szervek információkat juttassanak el az erdőgazdálkodókhöz az erdőgazdálkodási tevékenységekhez kapcsolódóan,
- támogató modulokat tartalmaz az erdőgazdálkodó mindennapi tevékenységeinek szervezéséhez, erdőgazdálkodásának térképi és adattári adatainak eléréséhez.

Egyre nagyobb az igény a térinformatikai rendszer bevezetésére. A szakirányítók egyénileg nem tudják megfinanszírozni a költséges rendszerek használatát, de a MEGOSZ szervezetén keresztül, akár megyei központok létrehozásával fel-

állított és működtetett országos hálózat megoldást jelentene. Az innováció ebben az esetben az új szervezési-szervezeti módszer lenne, a térinformatikai rendszeren keresztül.

Javasolt a Mezőgazdasági Tesztüzemi Hálózat és az Általános Mezőgazdasági Összeírás mintájára létrehozni egy állandósított adatgyűjtési programot (*Ágazati Gazdasági Információs Hálózat*), amely igazodik a meglévő statisztikai adatgyűjtésekhez. A programon keresztül teljesíthetők lennének az éves és időszaki adatgyűjtési kötelezettségek, illetve Magyarország nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségei is. A rendszer hozzáférhetően tartalmazná az erdészeti ágazat gazdasági jellemzőinek alap- és származtatott adatait, lehetővé tenné a statisztikai felvételezésekben és a támogatási rendszerekben is használt mutatók erdőgazdálkodásra történő kiszámítását.

Lehetőségeket kellene teremteni az NymE Erdőmérnöki Karral történő együttműködésre is a következő témakörökben:

- A minőségi akácgazdálkodás új módszereinek kidolgozása, rossz termőhelyen az akácok szerkezetátalakítása újszerű erdőgazdálkodási beavatkozásokkal.
- Új típusú erdővédelmi előrejelző módszerek és eszközök kidolgozása, fejlesztése, bevezetése a napi erdőgazdálkodási gyakorlatba.
- Termőhelyi változások előrejelzése, az ehhez való alkalmazkodás lehetséges módjai.
- Energetikai ültetvények létesítésének lehetőségei.
- A vagyonérdekeltségű erdőgazdálkodás feltételeinek megteremtése.
- Természetvédelmi intézkedések gazdasági hatásai.
- Az agrár-erdészeti rendszerek szerepének növelése a biodiverzitás megőrzésében és a természetvédelemben.
- Az erdészeti vidékfejlesztési terv, az erdészeti jogcímek működtetése lehetőséget biztosíthat innovációra is.

A kutatásokkal szemben támasztott igény a belátható időn belüli gazdasági eredmény, aminek elválaszthatatlan elemei a tömeg, a minőség, a megtérülés, és a nyereség. A magán-erdőgazdálkodásban új elemként jelenhet meg a szerződés alapján végzett kutatási tevékenység. A javasolt program szerint a kutatóhely megbízást és forrást kap a gazdálkodótól, amiben szerződés rögzíti a célokat és az elért eredmény jogait. Ennek eredményeként létrejönnek a specializált, részletes, fafajra, fajtára kidolgozott termesztési technológiák. A megkötött megállapodás a keletkező információk, tapasztalatok hasznosítására is vonatkozik, amiben rögzítésre kerülnek a technológiai rendszer harmadik félnek történő értékesítésének a szabályai.

Továbbértékesítés esetében tartalmazzák a garanciafeltételeket, a folyamatba épített ellenőrzés elemeit, és a technológia kötelezően betartandó lépéseit. A keletkező bevétel a szerződésben lefektetett jogok szerint oszlik meg a program tulajdonosai között. A javasolt együttműködési modell új lehetőség a szakmai igényeknek megfelelő kutatások elvégzésére, bevezetésére.

Következő előadóként *Nagy Imre*, a NAIK-ERTI kutatója a nemesnyár-gazdálkodás jelenét és jövőjét elemezte a magyar

erdőgazdálkodásban. A nemesnyár-fajták térfoglalása az 1980-as évek végén volt a legnagyobb (175 ezer hektár), jelenleg 115 ezer hektár, de a legkevesebb 109 ezer hektár volt. A nemesnyár-gazdálkodás jelenlegi problémái alapvetően a cellulózprogramból fakadnak. Ehhez adódtak még az erdő-törvény és a természetvédelmi törvény kedvezőtlen hatásai, továbbá a hazai támogatású erdőtelepítési programok kifutása és az erdőszerkezet-átalakítások.

A nemesnyár-állományok 60%-a magántulajdonú, ebből 97% állomány, a többi erdősáv, fasor, hagyásfa. A leggyakoribb fajták: Pannonia, I-214, Agathe-F, 24% egyéb nemes nyár (32 klón). Az adattári nyilvántartás szerint 1-3. fatermési osztályban alig található állomány, a zöme 4-6. osztályba sorolt (97%). Nagyon sok – a jelenlegi szabályozás szerint is – a túltartott korú állomány. Előny, hogy az állományok 86%-a rendezett tulajdoni viszonyú. A nemes nyárasok 3%-a védett területen, 14%-a Natura 2000 területen található.

Az ártéri-hullámtéri erdőterületek esetében elsődleges szempont az árvízvédelem. Árvízvédelmi szempontból a legnagyobb kockázatot a sűrű hálózatban tartott szürkenyár-állományok jelentik. Az elmúlt évek veszélyes áradásai rávilá-

Bemutatóhely a terepi programon

gítottak arra, hogy hullámtéri területeken tág hálózatú – leginkább nemes nyár – faállományok kialakítása jelentene megoldást, amelyek a vizet nem torlasztják vissza. Ez mind a vízügyi, mind az erdészszakmának fontos érdeke.

A túlkoros nemesnyár-állományokban 9,5 millió köbméter fatérfogat van, az éves kitermelés 2,5 millió köbméter. A túlkoros állományok 23%-a védett + Natura 2000 besorolású területen áll, a vágáskorok rendezése ezért fontos lenne. A nemes nyárasok vágáskorának megállapítását a gazdálkodó döntési jogkörébe kellene adni, figyelembe véve, hogy a jelenleg használatban levő fajták átlagos műszaki vágásérettségi kora 15-25 év.

A magánerdő-tulajdon kutatásának legújabb eredményei című felkért hozzászólásában *Schiberna Endre*, a NAIK-ERTI osztályvezetője kitért a magán-erdőgazdálkodással kapcsolatos erdészeti ökonómiai és politikai kutatásokra. Véleménye szerint a tudomány sok tekintetben a magán-erdőgazdálkodás adása maradt az elmúlt két évtizedben, de ezt az adósságot az Erdészeti Tudományos Intézet közelmúltbeli kutatásaival nagymértékben sikerült csökkenteni. Ennek köszönhetően ma nagyon pontos adatokkal rendelkezünk a magánerdők tulajdonosairól és tulajdoni szerkezetéről, valamint a gazdálkodó szervezetek működési problémáiról. Beszámolója szerint a kutatások eredményeit a Földművelésügyi Minisztériummal

Szakmai tájékoztatás a terepi bemutatón

rendszeresen ismertetik. Kiemelte, hogy a MEGOSZ képviselői által felvetett kutatási témák közül a vadkárral, a fajajcsérés erdőfelújításokkal és más ökonómiai jellegű témákkal kapcsolatban is az ERTI Ökonómiai Osztálya rendelkezik kutatási eredményekkel, és kész a további együttműködésekre.

Az Erdészeti Bizottság kihelyezett ülése az előadások után a Tiszasüly-Kötelek térségében megrendezett terepi programmal folytatódott, ahol a Tisza hullámterében igen jó termőhelyi adottságú területeken különböző klónú NNY, FFÜ és SZNY célállományú 3, 6, 12 éves erdőfelújításokat, illetve egy természetvédelmi korlátozások miatt túltartott 32 éves NNY állományt mutattak be a házigazdák.

Az állományok jól láttatták, hogy az egyre gyakoribb árvizek miatt milyen jelentős kockázata van a hullámterei gazdál-

kodásnak, ugyanakkor milyen jó növedékre és minőségre képesek az oda ültetett NNY állományok.

Érthetővé vált az is, hogy milyen fontos az árvizek minél gyorsabb levezetése a környező települések biztonsága érdekében, ugyanakkor a természeti környezetnek és az erdőnek a megővése miatt is. A bemutató helyszínein látottak rávilágítottak arra a problémára, hogy a természetvédelmi korlátozások negyedére-ötödére csökkentik a magán-erdőgazdálkodó árbevételét, mivel a hullámterei termőhelyeken szinte kizárólag őshonos nyár célállománnyal engedélyezik a felújításokat. A résztvevők szemléletes példákat kaptak arról is, hogy a különböző célállományú erdőrészekben sem a flóra, sem a fauna

gazdagsága tekintetében nem tapasztalható látványos és érdemi eltérés, az egymással érintkező erdőrészekben leginkább csak az állományalkotó fajok különböztek.

A Tisza árterének bejárásán résztvevők szakmai konszenzusra jutottak arról is, hogy a természetvédelmi előírások következményeként a tág hálózatú nemes nyárasokat felváltó őshonos nyárállományok hatalmas árvízi kockázatot és jelentős termelésiérték-kiesést eredményeznek. Ezzel szemben a kimutatható természetvédelmi többletérték (pl. új fajok megjelenése, egyedszámok növekedése stb.) csekély, vagy nem kimutatható mértékű.

Dr. Bordács Sándor, MTA ETB

Dr. Sárvári János, MEGOSZ

Képek: **Hazai Erdész**

Folytatódik a MEGOSZ környezeti nevelés programja

A MEGOSZ a 2016-os év mottójának a környezeti nevelést választotta a magyar magánerdőkben, hogy felhívja a figyelmet környezetünk legtermészetesebb elemével, az erdővel történő gazdálkodás fontosságára.

Ezért indította el a Zöld erdőben jártam elnevezésű programját a Földművelésügyi Minisztérium támogatásával, amelynek során országsszerte rendezvényeket szervez a magánerdősöknek és az erdő iránt érdeklődő fiataloknak. Június elején a Harangodi Erdei Iskolában a környezeti nevelést felkaroló, nagy sikert aratott rendezvényre került sor és ennek szellemében szerveztük Somogyiszobon a magánerdősök országos találkozóját is. A két rendezvényen több mint félezer iskoláskorú gyermek ismerkedett az erdő életével, az erdészet mindennapjaival.

Folytatásként a jövő erdőkezelésének legfontosabb szereplőit keressük fel, vagyis az erdészeket képző intézményeket. Így is szeretnénk ráirányítani a figyelmet a hosszú távú gondolkodás és a bölcs gazdálkodás fontosságára, ami meghatározó eleme lesz a jövő nemzedék életének, természeti környezetének.

A program szerint az erdészsképzés hat helyszínén több előadásból álló szakmai és konzultációs napot szerveztünk, szerveztünk október-november hónapban a diákok, a technikus minősítőt végző fiatal szakemberek, a körzet fiatal magánerdő-tulajdonosai, gazdálkodói részvételével. A program őszi szünet előtti előadásai a környezetünk kialakulásától indulva mutatták be az erdő és a vele felelősen gazdálkodó szakember szerepét,

rávilágítva az elvárásokra, amelyeket a közösség, a társadalom támaszt az erdő kezelőjével szemben. Célnk, hogy felhívjuk a figyelmet a környezet alakításának felelősségére, megőrzésének fontosságára, hogy csak rendezett viszonyok között, jól képzett szakemberek irányításával lehet kezelni az erdőket és ezzel fenntartani az egészséges környezetet.

Az október során már lezajlott előadások helyszínei:

- Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola és Kollégium – Ásotthalom
- Kiss Ferenc Erdészeti Szakközépiskola – Szeged
- Roth Gyula Erdészeti, Faipari SZKI és Kollégium – Sopron

A novemberben tervezett programok:

- FM ASzK – Mátra Erdészeti, Mezőgazdasági és Vadgazdálkodási Szakképző Iskola – Mátrafüred, 2016. november 10-én a Vadas Jenő Napok keretében
- Dráva Völgye Középiskola – Bares, 2016. november 16.
- Széchenyi Zsigmond Szakközépiskola – Somogyzsitfa-Szőcsénypuszta, 2016. november 17.

Duska József

programfelelős, MEGOSZ